

# INOVAČNÉ PROJEKTY V PODNIKOVCH V SR

## INNOVATIVE PROJECTS IN COMPANIES IN SLOVAKIA

GABRIELA KORMANCOVÁ

Ing. Mgr. Gabriela Kormancová, PhD., Ekonomická fakulta UMB, tel.: 048/4462718, e-mail: gabriela.kormancova@umb.sk

### Abstract

*This paper deals with the current state of the innovation potential in Slovak companies. More precisely we concern on main financial and non-financial tools which help to enhance the innovations at corporate level. Although much has been written about the lack of innovation potential in Slovakia, little attention has focused on innovative projects. Finally, using a sample of Slovak companies, we identify and summarise the main barriers of their innovation activities.*

**Key words:** innovation; innovative potential; innovative projects;

### 1. Súčasný stav inovačných aktivít v SR

Na Slovensku je inovácia definovaná v zmysle zákona č. 172/2005 Z. z. o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja v znení neskorších predpisov ako:

- a) nový alebo zdokonalený výrobok alebo nová alebo zdokonalená služba, ktoré sú uplatniteľné na trhu a založené na výsledkoch výskumu a vývoja alebo
- b) nový alebo zdokonalený výrobný postup alebo distribučná metóda vrátane podstatných zmien techniky, zariadenia alebo softvéru,
- c) nový spôsob organizácie v podnikateľskej praxi podniku, organizácie pracoviska alebo vonkajších vzťahov,
- d) prenos poznatkov vedy a techniky do praxe,
- e) nákup súhrnu výrobnotechnických a obchodných skúseností (know-how), získavanie a prenájom práv z licenčných zmlúv,
- f) zavedenie moderných metód v predvýrobných etapách a v organizácii práce,
- g) zlepšenie kontrolných a skúšobných metód v procese výroby a v službách,
- h) zvýšenie kvality práce a bezpečnosti práce,
- i) zníženie negatívneho vplyvu na životné prostredie,
- j) účinnejšie využívanie prírodných zdrojov a energie.

Vlček (2002) považuje za inováciu „tvorivú ľudskú aktivitu vyvolávajúcu pozitívnu zmenu v štruktúre podnikateľských subjektov, ktorá má za následok požadovaný a očakávaný pozitívny efekt“.

Kokavcová (2013) poukazuje na prepojenie inovácií so znalosťami a kreativitou. Firmy 21. storočia si uvedomujú, že inovatívnymi sa môžu stať vtedy, ak sa tvorivé myslenie stane bežnou súčasťou práce celej organizácie a všetkých jej zamestnancov.

K vzniku inovácií je potrebné vybudovať v organizáciách podnetné, vhodné prostredie, dať priestor a istotu ľuďom, ktorí sú ich základným zdrojom (Kokavcová, Theodoulides, 2007).

Jedno z odporúčaní Európskej únie (ďalej len „EÚ“) vzhľadom na súčasnú hospodársku situáciu je investovať viac do výskumu, inovácií a podnikania, čo deklaruje i v stratégii Európa 2020. Jej cieľom je strategický a integrovaný prístup k inováciám, ktorý maximalizuje európske, národné a regionálne programy pre potenciál výskumu a inovácií.

Tabuľka 1 Hlavné ciele stratégie Európa 2020

| Hlavné ciele Stratégie Európa 2020                                                               | Situácia v SR                                       | Národný cieľ<br>v Národnom<br>programe reforiem<br>do r. 2020 |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|
| Investovať 3% HDP EÚ do výskumu a vývoja                                                         | 0,63% (2010)                                        | 1%                                                            |
| Zníženie emisií skleníkových plynov o 20% oproti úrovni r. 1990                                  | -2% (emisie projektované do r. 2020 oproti r. 2005) | -13%                                                          |
| 20% energie musí pochádzať z obnoviteľných zdrojov                                               | 9,8% (2010)                                         | 14%                                                           |
| Zvýšenie energetickej efektívnosti o 20%                                                         | Neuplatňuje sa                                      | Zníženie o 1,6 Mtoe                                           |
| 75% obyvateľstva vo veku 20-64 r. by mala byť zamestnaná                                         | 65,1% (2011)                                        | 72%                                                           |
| Zníženie predčasného ukončenia školskej dochádzky pod 10%                                        | 5% (2011)                                           | 6%                                                            |
| Aspoň 40% obyvateľstva vo veku 30-34 r. s ukončením VŠ alebo rovnocenným vzdelaním               | 23,4% (2011)                                        | 40%                                                           |
| Znížiť počet osôb ohrozených chudobou alebo vylúčením v EÚ aspoň o 20 mil. (referenčný rok 2008) | +1 000 (2011)                                       | - 170 000                                                     |

Zdroj: Inovačná stratégia SR na roky 2014 – 2020

Strategickým cieľom Inovačnej stratégie SR do r. 2020 je zlepšiť schopnosť komercializovať a adoptovať inovácie a technológie a zaradiť Slovensko medzi úspešné priemyselné krajiny 21. storočia. Aby bolo možné dosiahnuť uvedený cieľ, je potrebné zdvojnásobiť podiel výdavkov podnikov na inovácie realizované z výsledkov výskumno-vývojových činností. Ambíciou uvedenej stratégie je zlepšenie pozície SR o 5 priečok v ukazovateli inovačnej výkonnosti charakterizovanej indexom SII (Scoreboard Innovation Index). Jednotlivé opatrenia formulované v Inovačnej stratégii SR (spolu s vyčíslením nákladov na ich realizáciu) detailnejšie popisuje Inovačná politika SR (v súčasnosti na r. 2011-2013).

Na základe EÚ inovačného hodnotenia (Innovation Union Scoreboard) sa SR v súčasnosti nachádza pod priemerom EÚ27. Z celkovo 25 indikátorov sú našou silnou stránkou najmä ľudské zdroje, naopak slabou stránkou sú výskumné systémy a intelektuálne aktíva. Vysoký rast bol zaznamenaný najmä v počte PhD. študentov a PCT patentov. Výrazný pokles bol zaznamenaný najmä v príjmoch z licencií a patentov zo zahraničia. Ak sa bližšie pozrieme na inovačné hodnotenie jednotlivých regiónov, v rámci SR je najlepšie hodnotený Bratislavský kraj (mierny inovátor). Ostatné kraje SR sa ocitli na najnižšej úrovni tzv. slabých (modest) inovátorov.

Neuspokojivé postavenie SR v súčasnosti dokresľujú aj ďalšie porovnania v globálnom meradle. Napríklad na základe Správy o globálnej konkurencieschopnosti 2012 – 2013, ktorú zverejnilo Svetové ekonomické fórum (WEF), Slovensko obsadilo 71. priečku v rebríčku 144 hodnotených krajín – stali sme sa treťou najmenej konkurencieschopnou ekonomikou EÚ po Rumunsku (78. miesto) a Grécku (96.). Podpísali sa pod to najmä naše zlé výsledky v oblasti

inovácií. Uvedená skutočnosť len potvrdzuje obdobné závery inovačného hodnotenia SR v rámci EÚ 27 publikované EK v tomto roku.

Nízku mieru inovatívnosti malých a stredných podnikov (ďalej len „MSP“) na Slovensku konštatuje aj Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (ďalej len „OECD“). V správe z r. 2012 vidí príčiny najmä v slabo rozvinutých výskumných aktivitách MSP. Výsledky výskumu a vývoja realizovaného v súkromnom sektore sú dlhodobo pod priemerom OECD.

Nástroje na národnej úrovni, ktoré môžu podporiť inovačné aktivity sú podľa Inovačnej Stratégie SR 2014-2020 nasledovné:

#### 1) *Inovačné vouchre*

Ide o poskytovanie pomoci „de minimis“ formou nenávratného finančného príspevku z prostriedkov štátneho rozpočtu, zameranej na podporu rozvoja inovačných aktivít. Inovačné aktivity sú orientované na inovácie produktov, technologických postupov, alebo služieb.

Ministerstvo hospodárstva SR vyhlásilo 1. októbra 2013 výzvu na predkladanie žiadostí o poskytnutie dotácie prostredníctvom „inovačných voucherov“. Ide o nástroj vytvorený v spolupráci so Slovenskou inovačnou a energetickou agentúrou, zameraný na zintenzívnenie priamej spolupráce medzi malými a strednými podnikateľmi a vybranými vedecko-výskumnými pracoviskami. V rámci uvedenej výzvy je dotáciu možné poskytnúť len na projekty, ktoré sa realizujú v rozpočtovom roku 2013. Finančné príspevky budú poskytované na základe zákona č. 71/2013 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva hospodárstva SR ([www.siea.sk](http://www.siea.sk)).

Celková nominálna hodnota vouchera pre podnikateľské subjekty s počtom zamestnancov menej ako 250 je 3 500,- EUR, pre podnikateľské subjekty s počtom zamestnancov od 250 je celková nominálna hodnota vouchera 10 000,- EUR.

#### 2) *Program typu SBIR*

Úlohou programu bude podporiť a zvýšiť inovačnú výkonnosť MSP, stimulovať výrobné a technologické inovácie, ktoré budú uplatniteľné na trhu, efektívna podpora výskumu a vývoja nových inovatívnych technológií a financovanie projektov zameraných na posilnenie vedeckej a technologickej základne podnikateľskej sféry.

#### 3) *Aktivity Inovačného fondu*

Inovačný fond je neinvestičný fond, ktorý pracuje na princípe revolvingového (návratného) financovania. Účelom fondu je podporovať trvalý rozvoj duchovných hodnôt v oblasti vedy, výskumu a vývoja a tým urýchliť inovačný rozvoj v SR. Osobitnú pozornosť fond venuje podpore rozvojových a koncepčných štúdií, stanovujúcich hlavné oblasti využitia výsledkov vedeckých, výskumných a vývojových riešení. Ďalej prispieva k prístupu k domácim a zahraničným vedeckým, technickým, ekonomickým a finančným informáciám, podporuje ochranu domáceho duševného vlastníctva a know-how slovenských subjektov a rozvoj podporných nástrojov technickej politiky.

#### 4) *Konferencie a workshopy*

Slúžiace na obojstranné nadväzovanie kontaktov, vzájomné prezentácie činností a hľadanie možností spolupráce a vzájomného využívania výstupov a produktov oboch sfér v praktickom prostredí a naživo. Primárnou cieľovou skupinou, na ktorú budú informačné aktivity a podpora v oblasti inovácií zamerané, bude odborná verejnosť, ktorá má potenciál byť nositeľom inovačných aktivít na Slovensku.

Ďalším nástrojom na podporu inovácií na európskej ako i národnej úrovni sú tzv. inovačné projekty, ktoré sú realizované na národnej i medzinárodnej úrovni.

## 2. Inovačné projekty v SR

Podľa údajov Štatistického úradu SR v období rokov 2012-2013 tvoril podiel inovujúcich podnikov na Slovensku 35,6% z celkového počtu podnikov, zatiaľ čo priemer v EÚ bol v sledovanom období až 51,6%. Nízky podiel inovujúcich podnikov v SR je dôsledkom pôsobenia inovačných bariér, brániacim inovačným aktivitám v inovujúcich aj neinovujúcich podnikoch. Inovačnými bariérami v slovenských podnikoch sú predovšetkým nákladové, trhové a znalostné faktory. Za bariéry, najväčšou mierou brániace ich inovačným aktivitám, považujú slovenské podniky najmä vysoké náklady, ktoré sú s nimi spojené. Konkrétne ide o nedostatok vlastných zdrojov na financovanie inovácií, ako i nedostatok financií z externých zdrojov. V oblasti znalostných faktorov, za najväčšie bariéry podnikatelia považujú nedostatok kvalifikovaných zamestnancov, nedostatok informácií o technológiách, o trhoch, náročnosť hľadania partnera pre inovácie. Z trhových faktorov brániacich ich inovačným aktivitám podniky uviedli neistý dopyt po inovovaných výrobkoch alebo službách a trh ovládaný etablovanými podnikmi. *Inovačná stratégia SR* ma ambíciu znížiť naše zaostávanie v inovačnej výkonnosti a vytvárať predpoklady pre úspešný inovačný rozvoj podnikov v SR.

Na základe prieskumu, ktorý bol realizovaný v r. 2014, sme náhodným výberom skúmali inovačné projekty v 3 podnikoch (malý, stredný, veľký) v rôznych regiónoch SR. Vo všetkých realizovaných projektoch podniky aspoň čiastočne (v niektorých prípadoch i 100%) využili vlastné zdroje na financovanie inovačných projektov. Zároveň využili bankové úvery z EBRD a zdroje z OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast.

Problémy, ktoré identifikovali oslovené podniky pri realizácii inovačných projektov boli najmä:

- vysoká administratívna náročnosť pri získavaní inovačnej podpory, nedostatok rizikového kapitálu, ktorý by bol vhodný na rozvoj inovácií v podnikoch;
- nedostatočné informácie o možnostiach podpory zo strany štátu;
- náročné hľadanie partnerov pre spoluprácu na inovačných projektoch, nedostatočná spolupráca medzi podnikmi, napr. v rámci klastrov, technologických či podnikateľských inkubátorov;
- nedostatočná vedecko-výskumná základňa v SR a v niektorých oblastiach neexistujúca spolupráca univerzít a súkromného sektora;
- príliš časté zmeny právnych noriem, problematická vymožiteľnosť práva;
- inovačná podpora je rozptýlená medzi viacero organizácií, ktoré túto problematiku neriešia komplexne, čo spôsobuje neprehľadnosť v systéme pomoci.

*Prínosy skúmaných inovačných projektov:*

- ochrana životného prostredia – používanie ekologických technológií znižuje negatívne vplyvy na ŽP;
- úspora na prevádzkových nákladoch – implementáciou inovačných projektov, došlo k optimalizácii počtu pracovníkov – úspora na mzdách,
- zefektívnenie poskytovaných služieb – rýchlejšie a kvalitnejšie reakcie podnikov na požiadavky zákazníkov;
- zdokonalenie výrobných procesov s využitím nových technológií, ktoré predstavujú pridanú hodnotu pre podnik;
- udržanie finančnej stability – prostredníctvom inovačných aktivít podniky získali nových zákazníkov, udržali si existujúcich, čo pre nich znamenalo upevnenie pozície na trhu;
- zefektívnenie výrobných procesov – výroba je rýchlejšia, kvalitnejšia, bez hluku;
- zvýšenie konkurencieschopnosti – nárast počtu zákazníkov, zvýšenie podielu na trhu.

## Záver

Skúmané podniky mali spoločného menovateľa a to nedostatočné využívanie nenávratných finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov a iných externých zdrojov. Podniky inovujú prevažne z vlastných finančných zdrojov, čo často nepostačuje na dotiahnutie inovácie do konečného štádia. Dôvodom nevýraznej účasť na inovačných programoch EÚ je zložitý prihlasovací mechanizmus, vysoká administratívna náročnosť procesu financovania a neprehľadnosť siete podporných inštitúcií.

Viacerí odborníci z oblasti projektového riadenia (napr. Levi, 2009; Relich, 2010; Wziatek-Staško, 2010) rovnako poukazujú na dynamickosť a komplexnosť súčasných inovačných projektov, čo kladie zvyšujúce sa nároky na jednotlivcov pôsobiacich prevažne v tímoch s vysokou úrovňou diverzity, pričom dochádza k odklonu od tzv. tradičných k virtuálnym projektovým tímom.

## Literatúra

- [1] Inovačná stratégia SR (2014-2020) [online]. [cit. 2015-10-18]. Dostupné na internete: <[https://lt.justice.gov.sk/Attachment/Vlastn%C3%BD%20materi%C3%A1l\\_doc.pdf?instEID=&attEID=51522&docEID=287000&matEID=5788&langEID=1&tStamp=20130102100012757](https://lt.justice.gov.sk/Attachment/Vlastn%C3%BD%20materi%C3%A1l_doc.pdf?instEID=&attEID=51522&docEID=287000&matEID=5788&langEID=1&tStamp=20130102100012757)>.
- [2] KOKAVCOVÁ, D. 2013. Znalosti a kreativita – základný potenciál rastu inovácií. In Faktory prosperity podniku v lokálnom a globálnom prostredí optikou roku 2013. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, Praha: Vysoká škola ekonomická, 2013. s. 238-243, ISBN 978-80-245-1959-3.
- [3] KOKAVCOVÁ, D., THEODOULIDES, L. 2007. The Principles of the Innovative Management and its Development in the Knowledge Based Economy. In Acta Oeconomica No 21 : "Ekonomická teória a prax dnes a zajtra II", Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta, 2007. ISBN 978-80-8083-203-2.
- [4] LEVI, R. 2009. Innovative Approaches in Project Management for Personnel in the Educational and Public Administration Fields. [online]. [cit. 2015-10-19]. Dostupné na internete: <[http://www.jfk.szie.hu/files/docs/nevelestudományi/Course\\_txt.pdf](http://www.jfk.szie.hu/files/docs/nevelestudományi/Course_txt.pdf)>.
- [5] RELICH, M. 2010. Assessment of task duration in investment projects, In Management, Vol. 14, no 2, 136-147.
- [6] WZIATEK-STĄSKO, A. 2010. Manager's motivation as a way to motivate employees. In Management of Organizations: Systematic Research, Vytautas Magnus University, Kaunas, no 56, 12/2010: 109-122.
- [7] VLČEK, R. 2002. Hodnota pro zákazníka. Praha, Management Press, ISBN 80-7261-068-6.